

La fallida de l'acció humanitària o la indiferència política

Emma Bonino*

L'últim any fou un any ombrívol per a les organitzacions humanitàries i el 1997 no es presenta pas millor. L'evolució de diverses crisis i, especialment, dels conflictes més aclaparadors –on els civils són sistemàticament el blanc– marca completament –a la vigília del tercer mil·lenni– un veritable «retorn a la barbàrie». Nosaltres mateixos, que ens considerem que fem front als desastres anomenats humanitaris, i limitem les conseqüències, assistim impotents a un veritable desastre humanitari, doncs els símptomes són evidents als quatre racons del món:

– Per una banda, es percep l'esvaïment dels valors que ens pertanyen, fundats sobre la defensa de la vida i de la dignitat humana, sempre i arreu, *fora de tot càlcul polític o de qualsevol mena*.

– Per altra banda, les violacions de les Convencions de Ginebra esdevenen des d'ara consuetudinàries, fins al punt que passen gairebé desapercibudes.

El 14 de desembre de 1995, els dirigents i representants de les principals agències humanitàries i donants –reunits per fer un balanç de les seves accions a escala mundial– van signar la *Declaració de Madrid*, a la vegada una crida a la comunitat internacional i un programa de treball: els punts essencials de la qual –cal constatar-ho– han restat paper mullat.

Què és el que vam demanar exactament a Madrid?

– Que sigui respectada la independència i la imparcialitat de l'ajuda humanitària.

– Que els civils no siguin agafats, deliberadament, com a blanc.

– Que es mantingui el dret dels refugiats de cercar asil i d'obtenir-lo, amb la finalitat d'escapolir-se de les persecucions.

– Aconseguir total accés a totes les persones necessitades.

Emma Bonino

Font: Informe Anual ECHO 1996.

– Que la seguretat del personal humanitari sigui ferma.

Cap d'aquests objectius ha estat veritablement atès. És suficient amb una mirada retrospectiva per admetre-ho.

Segurament, s'enrecorden de l'entrada dels talibans a Kabul, acompanyada per massives violacions dels drets de la persona –i sobretot de la dona– i marcada per la irrupció dels milicians dins un campament de les Nacions Unides que, finalment, desembocà en la captura i l'execució sumària d'alguns dirigents del règimen tot just caigut; penjats –per dir-ho així– de l'asta de la bandera blava de l'ONU.

La situació no és menys paradoxal al nord de l'Iraq –una regió on el destí retenia l'alè del món sencer no fa massa temps– i que avui està a punt de ser

abandonada per l'acció humanitària. En què ha esdevingut hores d'ara l'operació *Provide Comfort*? I els seus santuaris humanitaris? Per una banda, el règim de Bagdad –havent recuperat el control d'una part del territori, gràcies a l'ofensiva victoriosa del darrer setembre– imposa que tota ajuda humanitària passi per Bagdad i sigui administrada per les organitzacions que gaudeixen de la confiança de Saddam Hussein. Per l'altra banda, Turquia –sota el pretext de raons de seguretat– ha tancat les fronteres als combois humanitaris. Heus aquí un exemple de com es rebutja l'accés humanitari sense que la comunitat internacional es neguitegi el més mínim.

L'actualitat internacional no deixa d'oferir-nos mostres de les brutalitats

* Comissària europea per a l'Ajuda Humanitària.

Desplaçats interns a Kadula (Rwanda), agost de 1994.

quotidianes que envolten els conflictes. Penso en els refugiats karen de Myanmar, arribats a Tailàndia per fugir de l'ofensiva de la junta de Rangoon, i que les autoritats tailandeses, trencant una llarga tradició hospitalària, rebutgen a la frontera. Penso també en la guerra civil a Sri Lanka on –tot constatant el fet que les dues parts en conflicte no tenen el costum d'agafar presoners– hi ha una sistemàtica violació dels Drets Humans més elementals. I passo, finalment, a les últimes seqüeles de la crisi a la regió africana dels Grans Llacs, veritable concentrat –dins el temps i l'espai– de totes les reliscades que el dret humanitari –per no parlar del dret internacional– ha dut a terme.

I començant pel final, haig de dir que estic estupefacta davant la repetició sense aturada de l'escàndol que presenciem des de novembre de 1996. Parlo d'aquesta massa humana de refugiats hutu, centenars de milers de persones, que han hagut d'abandonar els camps de refugiats, assetjats per les tropes de Kabila i els seus aliats, malgrat la presència dels representants de l'ONU. Al cap dels mesos aquests éssers humans, que han realitzat centenars de quilòmetres pel bosc, que han pagat un tribut molt pesat a la fam, les malalties, les massacres sense testimonis, han restat abandonats a mercè d'un exèrcit com a preses de caça. S'haurà vist veritablement de tot a la regió de Grans Llacs en el curs d'aquests últims mesos: el bombardeig dels camps protegits per la bandera de Nacions Unides; la deportació vers Rwanda, a cop de bastó, de mig milió de refugiats; d'altres refugiats, burun-

desos, massacrats per l'Exèrcit de Bujumbura des que van travessar la frontera; la sistemàtica prohibició d'una acció humanitària d'envergadura a les zones que s'autoanomenen *alliberades* del Zaire-Congo. Fins avui, on les massacres d'abril al sud de Kisangani han sacsejat, finalment, la consciència del món sencer.

**Els treballadors humanitaris
no som més que bombers:
podem més o menys
limitar els danys dels
incendis o ajudar a retardar,
fins i tot,
prevenir alguns incendis.
Però no podem
ni perseguir els piròmans
ni reconstruir
els edificis**

Ja ho sé que els mitjans de comunicació, no abastant sovint a explicar-se la cronicitat de certes crisis, s'estimen més parlar de la *fallida de l'acció humanitària*. Com si pertanyés a la comunitat dels treballadors humanitaris resoldre les crisis. No som més que bombers: podem més o menys limitar els danys dels incendis o, fins i tot, ajudar a retardar, fins i tot, prevenir alguns incendis. Però no podem ni perseguir els piròmans ni reconstruir els edificis.

Aquesta fallida no és la que em preocupa, ja que pertany a la política i la diplomàcia. Però sí que ens arrisquem a una altra fallida, la fallida moral. He trobat bastant desconcertant, últimament, la lectura d'un informe on Amnistia Internacional censura, sense massa contemplacions, els representants de l'ONU i, especialment, l'Alt Comissionat per als Refugiats (ACNUR) per haver cooperat en les operacions de repatriament forçat en la regió africana dels Grans Llacs. El que més em torba és el fet que pugui haver –sota l'avaluació d'esdeveniments molt greus– un conflicte obert entre dues sensibilitats –la dels defensors dels Drets Humans i la dels humanitaris– que haurien de ser bessones.

Hi ha matèria per a la reflexió, però fa falta una bona dosi d'ingenuïtat per no reconèixer la realitat, és a dir, que la comunitat internacional i les Nacions Unides –que són la seva expressió organitzada– no són entitats immaterials. La seva voluntat, o la seva absència de voluntat, és responsabilitat dels Estats i dels Governos que ocupen les institucions o els òrgans que *compten* i que decideixen. No obstant això, és urgent que tota la comunitat humanitària sencera s'impliqui en el debat fonamental que està damunt la taula, sobre els principis i els valors que li són propis; i que demostrï la seva determinació a defensar-los davant de qualsevol interferència externa a la seva missió.

Crec que la crisi dels Grans Llacs –com la crisi de l'ex-Iugoslàvia– ens ha servit per aclarir alhora, els valors i els límits de l'ajuda humanitària. Salvar vides humanes, alleugerir els patiments, és un valor en si, mai és inútil. M'estimaria que també ho recordessin els intel·lectuals que acusen els humanitaris de nodrir les crisis i que fustiguen, per exemple, a Metges sense Fronteres per *haver adaptat el jurament hipocràtic a l'hora de l'aldea global*. És deplorable convertir en espectacle les misèries del món, la CNN-itza-ció de la mort en directe. Es tracta d'un fals debat, donat que sense els humanitaris i sense els mitjans de comunicació, hi hauria testimonis de les grans tragèdies d'aquesta desgraciada època?

No hi ha, però, una *solució humanitària* als problemes polítics o militars. No existeix una política dels afers humanitaris. Insisteixo: no són pas els afers humanitaris qui nodreixen les crisis, és la indiferència de la política.

Permeteu-me concloure citant la senyora Aung San Suu Kyi: «Ningú ens pot privar de la llibertat essencial i suprema que consisteix en l'opció de les prioritats per a la nostra vida... els que han decidit treballar per a la democràcia han fet aquesta opció en la convicció que el perill a què s'exposaven defensant els Drets Humans en una societat repressiva és sempre preferible a la seguretat d'una vida tranquil·la però en estat de servitud». ■